

Bilimi
Öne Alan
Din Anlayışının
Temsilcisi

Hoca Ahmet Yesevi

Hayatı
Fikirleri
Hizmeti

Hamdi MERT

Ahmet Yesevi'nin
din anlayışı;
saf, açık, berrak
Kur'an ve Sünnet
kaynağına
tam bağlılıktır.

Bilimi
Öne Alan
Din Anlayışının
Temsilcisi

Hoca Ahmet Yesevi

Hayatı
Fikirleri
Hizmeti

Hamdi MERT

bilig Yayınları13

© Ahmet Yesevi Üniversitesi Yardım
Vakfı *bilig* Yayınları

Teknik Koordinatör
Mustafa YEŞİLYURT

ISBN 975-6852-12-7

Baskı:

T.D.V. Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Tel: (0.312) 425 27 75 • Fax: (0.312) 417 00 09

Mithatpaşa Cd. No: 62/B Kızılay/ANKARA

SUNUŞ

Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türk dünyasını Ahmet Yesevi'nin düşünceleri doğrultusunda birleştirmek ve bilgi çağına ulaştırmak amacına yönelik çalışmalar yapan bir kuruluştur. Kazakistan ve Türkiye Cumhuriyetlerinin ortak eseridir. Öğrencilerinin yarısı Kazakistan'dan, kalanın yarısı Türkiye'den; öteki yarısı ise çeşitli Türk topluluklarındandır.

Türk Dünyasını birbirine yaklaştırmak ve bilgi çağına ulaştırmak görevi, bir üniversite için en anlamlı görevdir.

Ahmet Yesevi'nin Türklük bilinci, gösterişsiz müslümanlık, insana sevgi, inançlara hoşgörü, kadına saygı, emek ve işi kutsal bilme ve bilimi dinin temeli sayma anlayışına dayalı doğru Müslümanlık yorumu bugün de, yarın da Türklüğe gerekli olan anlayıştır.

Bilim zihniyetine ulaşmayı ve bilimde doruklara çıkmayı Türk toplumları için en önemli mesele olarak görüyoruz.

Atatürk'ün "milli köklere bağlılık, akıl ve bilim çizgisinden ayrılmamak" ilkelerinin Yesevi yolunun çağımızdaki dirilişi olduğunu biliyoruz.

Ahmet Yesevi Üniversitesine Yardım Vakfı'nın, üniversitenin amaçlarına yayın yoluyla yardımcı olmak çabası içinde seçme eserleri hazırlarken temel aldığı ölçüler bunlardır.

Elinizdeki kitap, bu anlayışla yayınlanmaktadır.

Namık Kemal ZEYBEK

Ahmet Yesevi Üniversitesine Yardım Vakfı
Mütevelli Heyet Başkanı

*H*oca Ahmet

Yesevi, bizim

ruh hamurkârımızdır.

Milliyetimizin temel insanıdır.

Bugün, Türk Dünyası

birbirine yeniden kavuşurken,

buluşma ve birleşme noktası,

Ahmet Yesevi'nin adı,

fikirleri ve hizmetleri olacaktır.

Namık Kemal Zeybek

Ö N S Ö Z

Hoca Ahmet Yesevi, Ortaasya'dan-Balkanlara Türklüğümüzü, Müslümanlığımızı borçlu olduğumuz büyük velî...

“Dil” imizin gelişmesini, zenginleşmesini O'na borçluyuz.

“Din” imizin sapık görüşlerden arındırılmış, doğru yorumunu O'na borçluyuz.

“Millî Kültür” ümüzün, inançlarımıza sımsıkı bağlı oluşumunu O'na borçluyuz.

•

O' nun yaşadığı çağda Ortaasya Türk toplulukları İran üzerinden gelen dinî ve kültürel bir istilânın tehdidi altında idi. Türkçe konuşan Türk kavimlerinde bile dersler Farsça veya Arapça veriliyor; şiir ve yazı dili olarak bu diller tercih ediliyordu.

•

Göçebe/yerleşik, dağınık Türk topluluklarının hepsi İslâmiyet'e girmiş değillerdi. İslâmiyet'e girenler de, henüz bu yeni dinin esaslarını tam özümsememişlerdi.

•

Hoca Ahmet Yesevi, tam bu sırada ortaya çıktı.

*B*ilgili, görgülü bir aile ortamında dünyaya gelmişti. İyi bir eğitim görmüş; bölgenin ilim merkezi Buhara Medresesi'inde din ilimlerini ve zamanının diğer bilgilerini tahsil etmiş; devrin büyük bilgini Yusuf Hemedani'den "**Tasavvuf**" dersleri almıştı.

Hız. Ali soyundan geliyordu.

*Ö*ğrenim gördüğü Buhara Medresesi'inde "**Hoca**"lık yapmış; Yusuf Hemedani'ye "**Halef**" olmuştu. Bu tecrübelerden sonra ilk öğrenimini gördüğü, müfekkiresinin olduğu "**Yesi**" ye döndü; mektebini, ekolünü, gölgesine kıt'aları alacak görkemli otağını orada kurdu.

•

*A*ileden ve soydan gelen saygınlığa; hem dünyevî, hem uhrevî ilimleri ihata eden bir müfekkirenin eklenmesiyle ortaya çıkan bu

bilge kişiliğin çevresinde büyük kalabalıklar, geniş ilim meclisleri oluştu. Oğuz Han'ın da başkenti olmuş tarihî “**Yesi**” kenti sadece bir ziyaretgâh değil; evleri, sokakları, dergâhları ile Hoca Ahmet Yesevî gözetiminde bir geniş mektep oldu. Binlerce/onbinlerce her yaştan talip/öğrenci bu ocakta pişti, olgunlaştı.

•

Ortaasya'dan-Anadolu'ya Türk tarihinin en büyük felâketi olarak anılan “Moğol İstilâsı” belki de bir “Fa’l-ı Hayr” oldu. Ahmet Yesevî ocağında pişen, olgunlaşan binlerce/onbinlerce zatiğün biği O’ndan aldıkları “Emanet” i hem “kafa”, hem “gönül” adamları olarak, karış-karış Anadolu'ya ve oradan Balkanlara taşıdılar. Bugün Ortaasya'dan-Avrupa içerilerine kadar uzanan Türk toprakları üzerinde Ahmet Yesevî kadar yaygın şöhreti olan bir başka kişi yoktur. Zira ilk Buhara'lı dervişten-Türk İstiklâl Savaşının manevî mimarlarına kadar bütün Türk gönül adamları O'nun evlâdı ve varisleridirler.

•

Bu kitapçık bir boşluktan doğdu.

“Ahmet Yesevi Yılı” ilân edilen 1993'ten buyana çok yararlı paneller, sempozyumlar, konferanslar, her dereceden toplantılarla Ahmet

Yesevi ve fikriyatı işlendi.

Fakat O'nun hayatını, hizmetlerini, mesajını, tarz ve üslûbunu, tesir ve izlerini bir arada işleyen bir yayın yoktu. Bu konuda sorulan sorular cevapsız kalıyordu.

•

*O'*nu kitaplara sığdırmak zor. Bu sebeple kitapçığın böyle bir iddiası yok. Ancak bir konuda iddialıyız: O'nu iyi anladığımızdan, iyi yorumladığımızdan, üslûbunu ve tarzını saptırmadan sizlere takdim ettiğimizden eminiz.

Bu mütevazı ilk adımı -inşallah- O'nun "**Divanı**"nın tahlili, analizi ve geniş fikriyatındaki tema ve unsurların tesbiti izleyecek.

Eserin hizmeti, bu kulvarda bir ilk adım oluşundan ibaret.

C. Hak bizi O'nlara lâayık eylesin...

HAYATI

1. NESEBİ:

Kazakistan'ın Sayram Kasabası'nda doğdu. Doğum tarihi tam olarak bilinmiyor. Babası İbrahim Ata (*şeyh İbrahim*), annesi İbrahim Ata'nın bağlilarından Sayram'lı Musa'nın kızı Ayşe Hatun..

Ahmet Yesevi, anne-baba ve aile muhiti itibariyle saygın, dinine bağlı bir manevi ortamda doğdu; aynı ihtimamla yetiştirildi. Babası İbrahim Ata "**Nesebname**" adlı eserin sahibi. çevresinde manevi bağlıları olan, saygı duyulan bir kişi.. Annesi, aynı dinî muhitin yetiştirdiği seçkin bir Müslüman-Türk kadını..

Fuat Köprülü, Ahmet Yesevi'nin Hz. Ali soyundan geldiğini ifade eder.⁽¹⁾ Babası

(1) Prof. Dr. M. Fuat KÖPRÜLÜ, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara, 1976, s.27

İbrahim Ata, "Nesebname" adlı eserinde, kendi şeceresini tek tek isimlendirerek Hz. Ali'ye kadar bağlar.⁽²⁾ Kazak bilim adamı Muhammedrahim CARHUMMED-ULİ, bu nesebî irtibatın olabilirliğini, "*ilk dönemlerde Arabistan'dan İslâmiyet'i yaymaya gelen tebliğcilerin, yerlilerle kız alıp vermeleri*" gerekçesine dayandırır.⁽³⁾

Hoca Ahmet Yesevi'nin Hz. Ali ile neseb irtibatını, konu ile ilgilenen başka yazarlar da ifade etmişlerdir.

2. KÜNYESİ:

İsmi Ahmet, lâkabı "Yesevi".. Yesi'li Ahmet/Ahmet Yesevi.. Künyesini, doğduğu yer olan "Sayram"dan değil, "ilk" öğrenimini yaptığı; müfekkiresinin oluştuğu, ününü ve hizmetlerini kıt'alar ötesine taşıyacak fikrî yoğunluğun saf, temiz, gencecik sînesine yüklendiği "Yesi"den aldı.

"Yesi", Oğuz Han'ın başkenti olmuş kutlu bir şehirdi.⁽⁴⁾ Adını Sayramlı Ahmed'e verdi; Sayramlı Ahmet'e Yesi'li Ahmet denildi. Ahmet Uluğ Türkistan'da, Kafkasya'da, Diyar-ı

(2) Doç. Dr. Muhammedrahim CARHUMMED-ULİ, Yesevilik Bilgisi, Ankara, 1998, s.182-188

(3) Doç. Dr. Muhammedrahim CARHUMMED-ULİ, a.g.e., s.184

(4) Namık Kemal ZEYBEK, Türk Olmak, Ankara, 1997, s.38

Rum (*Anadolu*)'da, Balkanlarda ve yakındoğudan-uzakdoğuya bir büyük coğrafya'da ünlenince bu defa "Yesi" O'nun adını aldı; "**Türkistan**" oldu. O'nunla ünlendi, bereketlendi. O ün ve bereketle bugünlere geldi. Eski "**Kültür**" ve "**Devlet**" Bakanı, "**Ahmet Yesevi Sistemi**"nin kurucusu ve başı, değerli Devlet adamı Namık Kemal ZEYBEK, "**Türk Olmak**" adlı eserinde bu oluşumu (*ad alış-verişini*) kendine mahsus buluş ve uslûbuyla izah eder. (5)

Buna göre "Yesi", Ahmet Yesevi'ye takılan "Pir-i Türkistan", "Hazret-i Türkistan" lâkabıyla anılır olmuş ve zamanla kısaltılarak "Türkistan" olmuştur.

Ahmet Yesevi "Tayy-ı zaman", "Tayy-ı mekân" esprisi ile fikirleri ve hizmetleri kıt'adan kıt'aya taşarken bile gönlünü "Yesi"de bırakmış; bu mütevazı, ama tarihi şehri, Mekke ve Medine'den sonra, Türklerin 3'üncü kutlu kenti yapmıştır.

3. ÖĞRENİMİ:

Ahmet Yesevi "Yesi" denilen bu "Yüm"lü, "Bereket"li, bu kutlu topraktan iman dünyasına doğarak, önce "Pir-i Türkistan", "Ata Yesevi" ve sonunda bütün görkemi

(5) Namık Kemal ZEYBEK, a.g.e., s.38

ile "**Hoca Ahmet Yesevi**" oldu.

*İ*lk öğrenimini "Yesi"de yaptı. Halk müfekkiresinde Hz. Peygamber'in sohbetinde bulunduğu ve o ulu Peygamberden "Yesi'li Ahmet"e bir "Emanet" getirdiğine inanılan "Arslan Baba"ya intisabetti.(6) Arslan Baba (*Arslan Bab*)'nın vefatına kadar O'nun tedris halkasından ve Yesi'den ayrılmadı.

•
Bu "**ilk öğretmen**"inin irtihalinden sonra ünlü mutasavvıf Yusuf Hemedani'ye bağlandı. O devrin ilim merkezi Buhara'ya geldi; Buhara Medresesi'nde İslâm ilimleri tahsil etti. Bir taraftan o devrin bütün ilimlerini en üst seviyede tahsil ederken, diğer yandan ünlü **Hemedani**'den manevî eğitim aldı.

*A*hmet Yesevi'nin, şeyhinin vefatı üzerine Buhara'da bir süre kaldığını; olgunlaşmasını burada hem okuyup kendi kendini geliştirerek, hem öğrendiklerini çevresine tedris ederek sürdürdüğünü görüyoruz. Fakat O'nun gözügönlü, ilk öğrenimini yaptığı; Arslan Baba'dan "**Peygamberî emanet**"i teslim aldığı "**Yesi**"de idi. Oraya döndü.. Ömrünün sonuna kadar orada kaldı. 10 binlerce öğrencisini orada yetiştirdi. Sadece Maverâünnehir değil, bir eliyle uzakdoğuyu, diğer eliyle Avrupa içe-

(6) Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK, Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar, İstanbul, 1988, s.122-132. Yesevilik Bilgisi, Ahmet Yesevi Vakfı, Ankara 1998, s.209

rilerini ve bu ikisi arasında kalan ne kadar "bölge", "ülke" varsa oralar insanını Kur'an ve Sünnet temelinde tutacak "Müfredat"ını, "Program"ını orada geliştirdi, pekiştirdi. Böylece Yesi, Ahmet Yesevi'ye hem O'nu barındıran bir kutlu beşik; hem bildiklerini öğrencileri üzerinde deneyerek tecrübeye dönüştürdüğü bir laboratuvar; hem de ilk "Hoca"sından aldığı "Emanet-i Peygamberî"yi bir dönülmez iman, sarsılmaz irade ve hayat veren ideolojya olarak bilemediği atölye oldu.

4. MUAKKİPLERİ/ TAKİPÇİLERİ

Fuad Köprülü "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar" adlı ünlü eserinde Ahmet Yesevi'nin 99 bin öğrencisi olduğundan söz eder.(7) Konu ile ilgili değerlendirmeler yapan hemen hemen bütün müellifler, Köprülü'ye atfen bu ifadeyi tekrar ederler.

Bunun kesretten kinaye (çokluğu ima) bir ifade olduğunu kabul etsek bile, 15 ve 16'ncı yüzyıldan buyana yazılan, hemen bütün eserlerde tekrarlanan bu yaklaşımdan, Hazret-i Türkistan'ın, başında ve içinde bulunduğu bu mânâ laboratuvarında aynı yetişkinlikte

(7) Prof. Dr. M. Fuat KÖPRÜLÜ, a.g.e., s.34

çok sayıda öğrenci/*mürid*, muakkip yetiştirdiği kabul edilmelidir.

Yaşar Nuri ÖZTÜRK, "**Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar**" adlı eserinde bu yargıyı paylaşır ve "**Reşahat**"a atıf yaparak O'nun daha sağlığında kendisine halef olarak el/*yetki* verdiği 4 temsilciden sözeder. Bunlar Mansur Ata, Said Ata, Süleyman Ata ve Hakim Ata'dır. Sayın ÖZTÜRK bu 4 "**Halef**"i baştemsilci olarak tesbit ettikten sonra "*Bunlar dışında, zikir telkinine veya kısmî temsile yetkili kaldığı daha pek çok halifesi vardı*" yargısını ifade eder.

Sonucu itibariyle değişmeyen bu tesbit ve yaklaşımlardan çıkan netice şudur: Ahmet Yesevi mektebinde yetişen manevi el/*yetki* almış çok sayıda yetkin, ergin, er/*eren*, önce Maverâünnehir ve Fergana havalisinde Yesevilik tarzını, uslûbunu, fikriyatını kalplere, kâfalara ve yaşanan hayata bir dantel gibi işlerken, bir siyasi hadise; "**Moğol istilâsı**", belki de sadece o bölgede kalacak Yesevilik mektebine bir sıçrama tahtası, yeni bir yayılma vesilesi oldu. Değerli tarihçi bilim adamı Ahmet Yaşar OCAK'ın çok yerinde ifadesiyle "*1218'lerde başlayan Moğol istilâsı, Yesevi dervişlerini önüne kattı*". Bu erler/*erenler* bir "**fa'lı-hayr**" olarak, uzak bölgelere akın ettiler. "*Bir yandan Harezm, Horasan ve Azerbaycan üzerinden Anadolu'ya girdiler. Diğer yandan da*

Hindistan'a sarktılar." (8) İslâmiyet böylece "Doğudan-Batıya" bir büyük coğrafyaya harpten-darpten yorgun, yılgın toplum ve milletlere Yesevi ambalajlı bir kurtuluş reçetesi olarak taşındı, ulaştı, ulaştırıldı.

*Y*esevi müritlerinin (ve izleyicilerinin), bu gelişmeler sebebiyle, kurtuluş bekleyen insan yığınları üzerine bir "Rahmet" gibi yağmasının; gerektiğinde savaşı; önce er/*eren* iken, şehit-gazi olarak "Alperen" rütbesine erişen; kıt'alar kateden; ülkeler fetheden bu kadronun binlerle, 10 binlerle ifade edilmesi bu açıdan yanlış olmasa gerektir.

İlk Buhara'lı dervişten

Türk İstiklâl Savaşının

manevî mimarlarına kadar

bütün Türk gönül

adamları, O'nun

evlâdı ve varisleridirler.

(8) Prof. Dr. Ahmet Yaşar OCAK, Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevi Sempozyumu Bildirileri, Kayseri 1993, s.299-306

FİKİRLERİ

1. METODU:

"Hikmet Metodu"

Hoca Ahmet Yesevi ve takipçilerinin "İslâmı Tebliğ" metodu sevdirci, bütünleştirici, okşayan -teşvik eden- ısındıran, güleryüzlü bir metod idi.

*Cenab-ı Hakk'ın Allah'ın yoluna "**Hikmet**'le çağırın"(9) ilâhî emrine bir hikmet ve nazire olarak "**Hikmet**" dēnilen şiirler inşad edip-söyleyen Hoca Ahmet Yesevi, bu deyişle-riyle İslâmın Peygamberî ve Kur'anî tebliğinin de gerçek bir temsilcisi olmuştur.*

(9) Kur'an-ı Kerim; Nahl sûresi, Ayet,125

O'nun, İslâmiyet'e "**Hikmet**" metoduyla davet ilâhî emrine tam mutabık şiir, deyiş/söyleyiş ve anlatımlarına "**Hikmet**" adını vermesi sebepsiz değildir. Nitekim bugün Kültür Bakanlığı (10) ve Türkiye Diyanet Vakfı (11) tarafından neşredilen "**HİKMET**" kitaplarında yer alan şiir ve deyişlerinde Ahmet Yesevi "**Kur'an**" ve "**Sünnet**"e tamamıyla sadık çağrılar, tenbihler, ikazlar yapmakta; fakat bu davet ve ikazları gönüllere hitabeden bir tarzda sunmaktadır. Bu metot, Kur'an'ın yukarıda ifade edilen ayette (12) özetini bulan İslâmî tebliğ usûlünün ta kendisi olduğu gibi; İslâmî tebliğdeki "*İnsanlara akılları ve anlayış seviyeleri*"ne göre hitabedilmesi prensibinin de gereğidir. O'nun;

*"Nice desem, işitici-bilen hani
Habersize desem, gönlü karışır, dostlar"*

deyişi, bu konudaki hassasiyetini gösterir.

"**Divan-ı Hikmet**"te yer alan sunuşlarında "**Hoca Ahmet Yesevi**", tam da "**Hoca**" sıfatına uygun bir uslûbu tercih etmiş; birçok mısralarında kendi nefesine hitabederek "*Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla!*" metodunu seç-

(10) Prof. Dr. Kemal ERASLAN, *Divan-ı Hikmetten Seçmeler*, Ankara, 1991

(11) Dr. Hayati BİÇE, *Divan-ı Hikmet*, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 1993

(12) En'Nahl: 125

miş; karşısındakini rencide etmekten daima kaçınmıştır. Bu da "**Kendi yapmadığınız şeyleri, başkasına nasıl söylersiniz**"⁽¹³⁾ ilâhî ikazına uymanın sonucu olsa gerektir.

*Bir kul görsem hizmet kalup, kulu oldum
Toprak gibi yol üstünde, yolu oldum
Aşıkların yanıp-sönen külü oldum"*

mısraları O'nun, önce kendini yargıladığının örnekleridir. Aynı usûl ve uslûp gereği, bazan da Hz. Peygamberi örnek olarak, O'nu öne çıkarır:

*"Gece yatıp uyumaz, tilâvetli Muhammed
Garib ile yetime, mürüvvetli Muhammed
Yoldan sapan şaşkına hidayetli Muhammed
İhtiyaç olsa kime, kifayetli Muhammed"*

•

Bu metot; İslâmı tebliğ esnasında tercih edilen bu "**yumuşak**", sevdirci uslûp, müslümanlığı henüz tanımayan geniş halk kitlelerinin "**İslâm**"ı seçmelerini ve İslâm'a geçmelerini kolaylaştırmıştır.⁽¹⁴⁾ Prof. Dr. Osman TÜRER, bu hususa dikkat çektikten sonra, İslâmı, Yesevi ve muakkipleri vasıtasıyla tanıyan toplumlarda İslâmiyet'in "kalıcı" bir şekilde yerleşmiş bulunduğu dikkat çekmekte ve bunun sebebini, bu "**gönül insanların İslâmı**

(13) Saf Suresi: Ayet 2.

(14) Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK, Yesevilik Bilgisi, Ankara 1998, s.212

tebliğ sırasında sergiledikleri ihlâs" ve samimiyete bağlamaktadır:

"Türklerin ruh kökenindeki bu Hak dostu, sûfî dervişlerin duyuş ve yaşayışları zamanla Türk insanının şuuraltını, seciyesini, ahlâkını ve hayata bakışını o derece etkilemiştir ki, onun evrensel değerlerinin tümü bu derviş ahlâkının millî benliğe işlenmiş uzantıları olarak karşımıza çıkmaktadır. İster **Ahî** civanmertliğini; ister **Fütüvvet** atılganlık ve fedakârlığını; ister **Gazi** ve **Alperen**'lerin hayatı hiçe sayan feragatlarını; ister **Nasrettin Hoca**'nın velâyet ve hikmet kokan hicvini; ister **Yunus** ve **Mevlâna**'nın hudutsuz insan sevgisini; ister Anadolu köylüsünün destanî misafirperverliğini; ister Türk atasözlerini; hatta isterseniz Divan Edebiyatı'nın dünya ve şatafata boyun eğmiş gibi görünen çehresinin arkasındaki sonsuza tırmanış gayretini didikleyin"⁽¹⁵⁾ karşınıza hep bu söylediğini yaşayan, yaşadığını söyleyen gönül insanları; onların "**Tasavvuf**" yol ve anlayışları çıkacaktır.

2. İLAHÎ AŞK, İNSANÎ KEMAL

Ahmet Yesevi'nin "**İslâm**" anlayışı, iman ve gündelik ibadetlerde kalmayan; insanî, ticarî

(15) Prof. Dr. Osman TÜRER, Türk Dünyasında İslâmın Yerleşmesi ve Muhafazasında Sufî Tarikatlar ve Yesevi'nin Rolü, Milletlerarası Hoca Ahmet Yesevi Semp. Bildirileri, Kayseri 1993, s.361-368

vb. muamelâta yansıyan; pratik hayatta bizzat yaşanan bir İslâm anlayışıdır. Yaşar Nuri ÖZTÜRK bu gerçeği -İslâm mistisizminin aynı temel üzerinde oluştuğuna da işaret ederek- "**Amelî mistisizm**" olarak niteler. (16)

*"Zahid olma, âbid olma, âşık ol sen
Mihnet çekip, aşk yolunda sadık ol sen
Nefsi tepip, dergâhına lâayık ol sen
Aşksızların hem canı yok, imanı yok."*

Ahmet Yesevi'de ilâhî "**Aşk**", bizi sonunda "**Vahdet-i Vücut**"a götüren bütün varlık aleminin "**Allah'ın**" varlığında ve birliğinde erimesi; fena bulması anlayışıdır. Bu anlayışa göre gönül gözü, fikir gözü açık olan, yani Hakk'a bağlı ve âşık olan, O'nun yasaklarına yakın olamaz. Allah'a imanın, ona ibadetin gereği, O'nun yasakladıklarından uzak durmaktır.

*"Gönül gözün parlatmadan taat kılınsa
Dergâhında makbul olmaz, bildim işte."*

Yaklaşımı, aynı zamanda Maun Sûresi'nin 4-5'inci ayetlerinde buyurulan yaklaşımdır.

Peygamberimiz Efendimizin "**Bir kimse hem oruç tutar, hem yalanı (ve benzeri kötülükleri) terketmez ve onlarla amel etmeye devam ederse, (boşuna aç ve susuz kalmazın,**

(16) Prof. Dr. Yaşar Nuri ÖZTÜRK, a.g.e., s.212

zira) Allah'ın onun aç ve susuz kalmasına ihtiyacı yoktur"(17) hadisinde buyurulan da aynı mânâyı ifade etmektedir.

•

Bu örnekler, Hazretin ifadesiyle Cenab-ı Hakk'a "Aşk" derecesindeki bağlılığın, insanı kötülüklerden alıkoyacağını ve onu olgunluk (*kemal*) mertebesine ulaştıracağını delilleridir.

Ahmet Yesevi, sadece bir "sûfî şair" değil, aynı zamanda "Mürşid"tir, "Ahlâkçı"dır. Cenab-ı Hakk'ın Hak yoluna "Hikmet"le çağırınız emrine uyarak dile getirdiği "Hikmet"leri, insanın ve toplumun olgunlaştırılmasına yönelik telkin, tebliğ ve teşviklerdir. İslâmiyet'in amacı, insanın olgunlaşması; kemâle ermesidir. Yesevi'nin tebliğlerindeki amaç ta budur.

3. MESAJI

Hoca Ahmet Yesevi'nin dini mesajı, İslâmiyet'in bütün zamanları, bütün mekânları kuşatan evrensel yorumudur.

Bu yorum etnik/ırkî, siyasî/dünyevî... emperyal mülâhazalardan uzak; ilâhî vahyin bütün kıt'aları/ülkeleri kavrayan ve kapsayan ebedî mesajıdır.

(17) Tecrid-ı Sarih, Diyanet Yayınları, C.6, s.253

Ahmet Yesevi, bu evrenselliği İslâmî hükümlerin kişi, toplum ve ülkelerin kendi mahallî/*millî* şartlarına, ihtiyaçlarına; bu şart ve ihtiyaçların gerektirdiği "**maslahat**" ve "**ictihad**"a göre değişkenliği prensibinde görür.

Bu, aynı zamanda "**Kur'an**" ve "**Sünnet**"te öngörülen prensip ve usûldür. Kıyas/*ictihad* ve farklı "**Mezheb**"lerin varlık gerekçesi de budur. Başka bir ifadeyle İslâmiyet'in evrenselliğini sağlayan, mahallî şart ve ihtiyaçlara cevap verme özelliğidir.

İslâmiyet, bu suretle toplumların/*ülkelerin* tarihî, millî/*geleneksel* şartlarına kolayca intibak etmiş; daha doğru bir ifadeyle toplumlar/*ülkeler* tarih ve geleneklerinden, coğrafi şartlarından, siyasî yapılarından doğan farklılıkları İslâmî hükümlerin değişkenliğine kolayca intibak ettirmişler; böylece İslâmiyet zamana ve ülke/*bölge*, kültür farklılıklarına uyum ve intibakını yani evrenselliğini sağlamıştır.

Ahmet Yesevi'nin yaşadığı dönemde İran dili, kültürü ve farklı İslâmî yorumu Uluğ Türkistan bölgesinde de egemenlik iddiasında idi. Ahmet Yesevi, o dönemin Türk aydınları "**Arapça**" ve "**Farsça**" yazarken, hitabettiği Türk topluluklarına kendi dilleriyle; Türkçe hitabetmiş; "**Hikmet**"lerini Türkçe yazmış/*Türkçe* söylemiş; dinî yorumlarını göçebe

ve yerleşik Türk topluluklarının kabûlünü kolaylaştıracak sadelikte sunmuş ve ulaşabildiği insan gruplarının ve toplulukların İslâma girmelerini kolaylaştırmıştır.

Aslında bu, "Kur'an" ve "Sünnet"te ön-görülen mesajdır.

4. YEDİ PRENSİP / YEDİ İLKE

Ahmet Yesevi'nin fikir ve hizmetlerini en iyi yorumlayan Namık Kemal ZEYBEK, kendine mahsus espri ve buluşuyla O'nun İslâmiyet'e getirdiği evrensel yorumu "7 ilke" olarak öne çıkardığı prensiplerle izah eder. (18)

Ahmet Yesevi'nin yorumları içerisinde öne çıkarılan ve dünyanın bugün geldiği şartlarda önemi daha da artan bu 7 ilkeyi okuyucularımıza sunmayı yararlı buluyoruz.

•ALLAHA AŞK'LA BAĞLILIK

İslâmiyet Allah'a imanı, Allah'a yöneliş ve herşeyin Allah anlayışında odaklaşması prensibinde görür. Böylece imanı, kişinin ve toplumun pratik hayatına indirger ya da kişi ve toplumun yaşayacağı hayatî prensipleri Allah'a "aşk" derecesinde bağlanmakta bulur.

(18) Namık Kemal ZEYBEK, a.g.e., s.38-40

• İHLAS

Kişinin müslümanlığı riyasız, gösterişsiz, maddî menfaat gözetmeyen müslümanlık olmalıdır. Gündelik siyasetten, ticaretten, maddî-manevî kişisel çıkarlardan azâde bu içtenlikli müslümanlık, Kur'an ifadesiyle "ihlâs" adını alır.

• İNSAN SEVGİSİ

"İnsan sevgisi", "insana hizmet" İslâmiyet'in emridir. Zira insan, Yaradan'ın yeryüzündeki temsilcisi ve O'nun kuvvelerinin bir özetidir. İnsan, yaratılanların en şerefli, en kutlusudur. İslâmiyet'in amacı, insanın huzur ve mutluluğudur.

• MÜSAMAHA / HOŞGÖRÜ

Dil, din, renk, cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm insanlara, tatlı dil, güleryüz ve hoşgörü ile yaklaşmak, Hz. Peygamber'in tebliğine muhatap olma müsterekliğinin gereğidir. O, bu gerçeği:

"Kâfir de olsa insanı incitmemek, Hz. Peygamberin sünnetidir.

Katı kalpli ve kalp incitici olanlardan Allah şikayetçidir"

diye ifade eder. Bu anlayış Yunus Emre'de "*Yaratılanı hoşgör, yaratandan ötürü*" tarzında ve veciz bir şekilde özetlenmiş ve ifade edilmiştir.

• KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ

*İ*slâmiyet, kadın ve erkek arasında eşitliği, yetki ve sorumluluk dengesini getirmiştir. Kadın ve erkeğin "**Aile**" içerisindeki hak ve görev sınırları belirlenirken toplum içerisinde işte, üretimde, yönetimde, sosyal hak ve faaliyetlerde de adalet ve nesafet ölçüleri içerisinde gerekli kriterler, sağlam köşetaşları şeklinde yerli-yerine konulmuştur. "**Kadın hakları**" konusunda, beşerî hiçbir sistemde görülmeyen; ilâhî "**İnkılâp**" tarzındaki bu hükümler, Ahmet Yesevi misyonunda sadece teoride değil, uygulamada da, gerçek yerini almıştır.

• EMEK VE İŞİN KUTSALLIĞI

"Emek" ve "İş" kutsaldır. "**-İnsan için çalışmasından başka bir şey yoktur.**" Buna göre insanın geçiminin kendi öz emeği ile olması tercih edilmiştir. "**Kul hakkı**", "**Kamu hakkı**", başkasının sırtından geçinmek, Allah'ın affetmediği haklardandır. Ahmet

Yesevi Hazretleri, geçimini, bizzat çalışarak, elinin emeği ile sağlamıştır.

• BİLİM

İşlâmiyet'in en önemli prensiplerinden biri de "**Bilim**"dir. Bilim, İşlâmiyet'in üzerinde önemle durduğu ve insanı Allah'a yaklaştıran bir ilâhî emirdir. Daha ilk vahiy ve emrinde bilimi işaret eden İşlâmiyet'in beşerî ve ilâhî diğer din ve sistemlerden farkı, bu ilk emirde işaret edilen istikamet olsa gerektir.

HİZMETİ

• TÜRKÇE DEYİŞ / ŞİİR GELENEĞİNİ O BAŞLATTI

11. yüzyıl sonları ile 12. yüzyıl başlarında, yani Ahmet Yesevi'nin bir yetişkin/*ermiş* kişi olarak yaşadığı yıllarda Türk okumuş ve aydınları edebiyat dili olarak "**Farsça**" ve "**Arapça**"ya yönelmişlerdi.

Müslümanlığa yeni giren/girmeye devam eden yerleşmiş ve göçebe geniş halk kitleleri ise Farsça ve Arapça bilmiyorlardı.

Ahmet Yesevi bir yetkin, ergin, aydın kişi olarak Farsça ve Arapça'yı çok iyi bilmesine rağmen halka yöneldi; halkın dili ile konuştu,

geniş halk kitlelerinin anlayacağı sade Türkçe ile "**Hikmet**" denilen deyişlerini/şiiirlerini inşad etti/söyleyip yazdı.

•
Türkçe ile şiir yazılamayacağı iddiasında olan, hatta kendisini yadırgayan o devrin aydınlarına aldırmadı.. İslâmiyet'in, yaşanan hayata dair insanî, ahlâkî pratiklerini kendine ait sade ifadelerle biteviye söyledi. Öyle ki, evlerde, sohbetlerde, toplu yerlerde O'nun yüzlerce, binlerce beyti yazılır, okunur, söylenir; gereğince edilir, işlenir oldu...

"99 bin"e ulaştığı söylenen öğrencileri O'nun "**Hikmet**"lerini köylere, şehirlere, mezralara, kışlak ve yaylaklara taşıdılar. Bu şiirler, deyişler, öğütler, hikmetli sözler olarak özdeyişler halinde Türk ordularının gittiği heryere ulaştı. Bu sebeple, ölümünden sonra da Türkçe şiir söyleme geleneği O'nun "**Hikmet**"lerinden esinlenen yeni ergin kişilerce devam ettirildi. Hacı Bektaş Veli'ler, Yunus Emre'ler, Hacı Bayram'lar, O'nun erginlik ve ermişlikte de; şiir/deyiş ve tebliğde de takipçileri oldular.

•
Şu muhakkak ki, Türkçe edebiyat geleneğimizi; bir bilim ve san'at dili olarak Türkçemizi Ahmet Yesevi ve O'nun takipçilerine borçluyuz.

• TÜRK TOPLULUKLARINI TÜRK KÜLTÜRÜ ETRAFINDA BÜTÜNLEŞTİRDİ

Ahmet Yesevi, ilk Türk mutasavvıfıdır. O'nun şiir ve hikmet dolu sözleri, gerçekte aslından saptırılmamış, saf, arı-duru müslümanlığın, pratiğe dönük terennümü idi.

"**Dil**"imizi, yaşayan sade Türkçe'yi iyi kullandı, savundu. "**Din**"imizin aslî kurallarını saptırmadan tebliğ ve telkin etti. Öne çıkan bu iki hizmeti ile de "**Millî kültür**"ümüzün temellerini attı. Zira "**Dil**" ve "**Din**", millî kültürün iki önemli temelidir.

•

"**Göçebe**" Türk topluluklarının "**yerleşik**" hayata geçtikleri ve kitleler halinde İslâmiyete girmeye devam ettikleri bir dönemde, O'nun İslâmiyet'in bütünleştirici esaslarını, bağlayıcı, pratik ilkeler olarak toplumun en uç kesimlerine kadar yaygınlaştırması, yeni arayışlar içerisindeki geniş kitleleri, tek kültür odağında bütünleştirdi.

Sadece Maveraünnehir'de değil, Anadolu'da, Rumeli'de ve Balkanlar'da Türk varlığının yerleşmesinde, yerleşmesinde ve kökleşmesinde en büyük hisse Ahmet Yesevi ve takipçi-

lerinin. Osmanlı Devleti'nin manevî kurucuları olan şeyh Edebali'ler, Hacı Bektaş Veliler, Geyikli Babalar, O'nun temsilcileri ve takipçileridirler.

Ahmet Yesevi'nin "**Diyar-ı Rum**" denilen ve yeni fethedilmekte olan Anadolu'ya, el verip gönderdiği Hacı Bektaş Velî, Osmanlı Ordularının manevî yetiştiricisi oldu. O'nun aynı amaçla Balkanlar'a gönderdiği Sarı Saltuk, müslümanlığı Doğu Avrupa'da ve Balkan ülkelerinde kökleştiren gönül eri idi.

Bu din/bilim kadroları, Türk ordularının manevi öncüleri olmuşlar; ordular bir bölgeye girmeden evvel o bölgeyi fethe hazırlamışlar; fetihten sonra ise bu bölge toplumlarına, girdikleri yeni kültürü özümsetecek öğreticiler; kültür taşıyıcıları olmuşlardır.

•

XI. yüzyıllardan itibaren Batı'ya yönelen uzun seferin bu manevî rehberleri "**ahî**" adını almışlar; aile hayatına, toplum hayatına, alışveriş ve ticarete yön vermişlerdir. İşbölümü gereği kadınların aydınlanması yolunda gayret eden "**bâcıyan**"da, bu gönül disiplininin ürünü.. Boş arazileri yeşertmek ve canlandırmak, yolların güvenliğini sağlamak, gönüllerde inanç, zihinlerde bilgi ışığını çakmak; bu "**gazi**"lerin, "**ahî**"lerin, "**bacı**"ların kısaca gönül adamlarının gönüllü işi olmuştur.

*B*ugün Ortaasya'dan-Kafkaslara, Doğu Türkistan'dan-Kazakistan'a, Anadolu'dan-Balkanlara Türk toplulukları arasında varolan dil ve kültür bütünlüğünü, tartışmasız Ahmet Yesevi temelinde odaklaşan bu gönül erlerine borçluyuz.

• KUR'AN VE SÜNNET
TEMELİNE DAYALI
SADE MÜSLÜMANLIĞI
O TEMSİL ETTİ...

*O*nun belki de öncekiler kadar önemli bir hizmeti de, müslümanlık yorumudur. Ahmet Yesevi, Kur'an ve Sünnet temeline dayalı, saptırılmamış arı-duru müslümanlığın Türk kültür ve yaşayışı ile hayata uygulanmış, yaşanmış yorumunun ilk temsilcisidir.

*İ*slâmiyet'in, mahallî şartlara intibakı yoluyla, farklı kültür ve coğrafyalarda kolayca kabul görmesini; denizaşırı/kıt'alar ötesi ülkelere yayılmasını sağlayan bu yorum, gerçekte İslâmiyet'in evrensel yorumudur.

*İ*slâmiyeti bir kabile, aşiret, bölge, kıt'a, hatta küre dini olmaktan ötelere taşıyan bu yorum ve anlayışın sahipleri, çevrelerine hoşgörü ile bakmışlar; inanan-inanmayan herkese ellerini uzatmışlar; gönüllerini açık

tutmuşlar; yaradılanı-yaradan hatırına hoş
tutmuşlar; böylece İslâmiyet'in çeşitli ırktan,
kültürden topluluklarda kolayca kabul
görmesini sağlamışlardır.

— O' —
nun

sade ve pratik
yorumları,
İslâmiyeti
bir kabile/aşiret dini
olmaktan çıkarmış;
kıt'alar ötesine
taşımıştır.

ESERLERİ

1- Hikmetler ve Muhtevası

Ahmet Yesevi, bütün deyişlerini, tebliğ ve nasihatlarını "**Hikmet**" adı altında söylemiştir. Bu tercih, bilinçli bir tercih olsa gerektir. Zira Nahl Sûresi'nin 125'inci ayetinde "**Rabbinin yoluna hikmetle davet et**" buyurulmaktadır.

Bu tercihin isabeti şuradadır ki, Ahmet Yesevi'nin hikmetlerinde; ahlâk kitaplarında "**Ahlâk-ı Hamîde**" olarak sayılan ahlâkî prensipler tavsiye edilmiş; "**Ahlâk-ı Zemime**" ise yerilmiştir. Bu sebeple "**Hikmetler**",

denilebilir ki, bir sosyal ahlâk kitabıdır.

•

Ahmet Yesevi'nin "**Hikmetler**"i, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından "**Divan-ı Hikmet**";⁽¹⁹⁾ Kültür Bakanlığı tarafından ise "**Divan-ı Hikmetten Seçmeler**"⁽²⁰⁾ adı altında neşredilmiştir. Ortaasya dediğimiz Uluğ Türkistan ve çevre bölgelerde yani "**Yesevi fikriyatı**"nın oluştuğu kadim anayurtlarda dilden dile söylenen ve Ahmet Yesevi'ye atfedilen "**Hikmetler**"in tamamı bu iki yayında toplanabilmiş değildir. Bu ülkeler/bölgeler taranarak, "**Hikmetler**"in tamamının derlenmesi ve asıl önemlisi bu "**Hikmetler**"de yeralan ahlâkî unsurların "**tahlil-sentez**" yöntemiyle değerlendirilip-neşredilmesi, bir "**vefa**" olmaktan öte; Türk kültürünün bu dönemine ait müfredatın araştırılması; bugün yaşanan İslâm ile saf/*katıksız* din anlayışının karşılaştırılmasına ve Türk kültürünün ortak unsurlarının tesbitine hizmet edecektir, diye düşünüyoruz.

2- Risale:

"**Risale**", Ahmet Yesevi'nin ilim aleminde henüz tanınmayan bir eseridir.⁽²¹⁾ Kazakistan'lı

(19) Dr. Hayati BİCE, a.g.e.

(20) Prof. Dr. Kemal ERASLAN, a.g.e.

(21) Ahilik Yolu, 97 (Mart 1994) 24-26; 98 (Nisan 1994) 28-29

bilim adamı Muhammedrahim CARHUM-MED-ULÎ, "Hoca Ahmet Yesevi'nin Hayatı Hakkında Yeni Deliller ve O'nun Bilinmeyen Risale Adlı Eserinin İlmî Değeri" (22) konulu makalesinde eserin bir yandan "El yazma" nüshasının şekli tanıtımını yapmakta; diğer taraftan muhtevası üzerine bilgiler vermektedir.

*B*una göre eski çağatay dilinde 88 sahife tutan eser, Ahmet Yesevi'nin dünya görüşünü ve İslâmiyetin temel kurallarını kendine mahsus uslûbuyla izah etmektedir. Hikmetler'de olduğu gibi burada da insanlararası münasebetler ağırlıklı şekilde yer almaktadır. Dinî emir ve yasakların kişinin ahlâken olgunlaşması; toplum hayatının ahlâkî kurallarla huzur ve güvene ulaştırılmasındaki rolü, kitapta somut örneklerle işlenmektedir.(23)

**"Gânilarda sahavat yok / Fakirlarda kana-
ğat yok / Müridlarda hizmet yok /
Supılarda riyadat yok / Şayhlarda yerhaz
yok / Hıyamat kün hallarımız niçük
bolğay?"**

*T*oplum içerisindeki bütün kesimlerin zaaflarını ortaya koyan ve aile büyüklerimizden hep duyageldiğimiz bu deyişin, hemen hiç değiştirilmeden nesilden-nesile nasıl intikal

(22) Doç. Dr. Muhammedrahim Carhummed-Uli, a.g.e., s. 186-187

(23) Uli, a.g.e., s. 187

edip-geldiğini okuyucularımın tefekkür, teemmül ve değerlendirmelerine sunarken; Hoca Ahmet Yesevi'nin millî ve dinî kültürümüzün oluşmasındaki ihtişamlı yerini de kendi hayal dünyalarında doya-doya seyretmelerini diliyorum.

"**Risale**"de dikkat çeken bir başka husus, kendini dinî "**Tebliğ**" ile görevli sayan kişilere olan hitabıdır. Onların taşımaları gerekli feragat, tevazu, diğergâmlık, cömertlik gibi sıfatları örneklendirirken, bir öğreticinin, öğrencileri ile olan münasebetlerini dile getirir ve kendilerini din/*ilim* yoluna atan bunların (*öğreten-öğrenen*), kendilerine verilen yardımları ihtiyaç sahipleri ile bölüşmedikleri takdirde, Cenab-ı Hakk'ın onları sorgulayacağını ve onlara azab vereceğini ifade eder.

Eserde ayrıca İslâm tasavvufunun "**şeriat, tarikat, hakikat, marifet**" silsilesi örneklemelele anlatılır ve "**Allah'a inanma**" ile O'nun en kutlu varlığı "**insan**" ve "**insana sevgi**" üzerinde durulur.

•
"**Hoca Ahmet Yesevi**"ye atfedilen ve O'nun İslâm'ı yorumdaki uslûp ve tarzını pekiştirecek olan bu "**El yazması**" eser, Kazakistan Halk Kütüphanesinin Nadir

Kitaplar ve El Yazmaları Bölümünde 1622-386 sayım no'da kayıtlı bulunmaktadır. Bu eserin "**Tıpkıbasım**"ını ve bugünkü dille izahını yapmak suretiyle Türk okuyucularına kazandırılması *-inşaallah-* "**Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi**" çevresinde oluşturulan sistemimize nasib olacaktır.

O' *nun*

*"Hikmet" denilen
tebliğleri,*

*"Rabbinin Yoluna
hikmetle davet et!"
emr-i ilâhisine
bir telmihtir.*

İZLERİ/ TESİRLERİ

Hoca Ahmet Yesevi, tesirleri günümüze kadar sürmüş bir büyük velidir. Bunun sebebi "Tek" değildir.

Öncelikle bilgili, görgülü, uyumlu, saygın bir aile ortamında dünyaya gelmiştir. Dengeli, iyi bir tahsil görmüştür. Din ilimleri yanında, zamanının diğer bilgilerini de edinmiş; geçimine medar olarak bir de zanaat (*kaşıkçılık*) öğrenmiştir. Medrese tahsili ile yetinmemiş; ünlü mutasavvıf Yusuf Hemedanî'den tasavvuf -ve gönül- dersleri almıştır.

Yusuf Hemedanî'ye halef olmuş; çevresinde toplananlara bir yandan tasavvuf dersleri verirken , diğer yandan Kur'an ve Sünnet kaynağından zerrece sapmamıştır. Söylediklerini bizzat yaşamış; hayatında uygulamadığı şeyi telkin ve tavsiye etmemiştir.

Çevresinde binlerce, onbinlerce dost, talip, mürid toplandığı halde maddî/manevî nüfuza tenezzül etmemiş; mahviyet ve tevazudan ayrılmamış; kapısına gelen hediyeleri çevresinden müstehak olanlara dağıtmış; geçimini elinin emeği ile sağlamıştır.

İşte bu bilgili, ihatalı, dünya/ahiret dengesini çok iyi kuran; inancı, tebliğleri ve yaşayışı birbirine mutabık örnek şahsiyetten izleri, tesirleri, tarz ve üslûbu günümüze kadar süren bir ekol-kişilik oluşmuştur. Hacı Bektaş O'nu temsil etmiş, Mevlâna O'nu söylemiş, Yunus O'nun "Hikmetle" lerini terennüm etmiş, Hacı Bayram Veli O'nun izinden yürümüştür.

• YESEVİ ERENLER ZİNCİRİ

İlk Buhara'lı dervişten, Türk İstiklâl Savaşı'nın manevi mimarlarına kadar bütün Türk gönül adamları O'nun evlâdı ve varisleridirler.

Öğuzlara Anadolu'nun kapılarını açan Sarı Hocalar, Saçlı Hafızlar; Kayı aşireti'ni beğlik, sultanlık, en sonunda imparatorluk yapan Şeyh Edebâli'ler, Dursun Fakı'lar; Fatih'i İstanbul'un fethine azmettiren, feth-i mübîni, henüz başını secdeden kaldırmadan müjdeleyen Akşemsettin'ler; "Diyar-ı Rum" u ebediyen "Diyar-ı Türk" ve "Diyar-ı İslâm" yapan

Mevlâna, Yunus ve Hacı Bayram Veli'ler bu geleneğin temsilcileri, sahipleri ve muakkip-leridirler.

Ortaasya'dan-Avrupa içerilerine kadar uzanan Türk toprakları üzerinde, Ahmet Yesevi kadar yaygın şöhreti olan, nesillerin izinden yürüdüğü bir başka kişi yoktur.

O'nun halk arasında bir özdeyiş olarak bugün de yaşamakta olan;

"Çanılarda sahavat yok / Fakirlarda kanağat yok / Müridlarda hizmet yok / Supilarda riyadat yok / Şayhlarda yerhaz yok / Hıyamat kün hallarımız niçük bolğay?" şeklindeki deyişi, tesirlerinin ve izlerinin nesilden-nesile nasıl bozulmadan intikal ettiğinin bir örneğidir.

• MEVLANA VE YUNUS'TA YESEVİ İZLERİ

Mevlâna Celâleddin Rumî ve Yunus Emre, Yesevilik yolunun iki güçlü temsilcisidirler.

Bu üç büyük düşünür/şair velînin söylemleri incelendiğinde "Bilgi/bilmek",

“Kendini bilmek”, “Bilgi-amel” gibi unsurların ortak temalar olduğu gör÷lür.(24)

Ahmet Yesevi’nin “Hikmet”lerindeki pek çok tema Mevlana ve Yunus Emre’nin şiirlerinde tekrar edilmiştir.

• Nitekim Ahmet Yesevi’nin,

*“İlim ikki dūr, ten’ü canga rehber tūrūr/
ilim iki incidir, bedene ve ruha rehberdir.”* deyişi, Mevlana’da;

“Bütün âlem bir ceset, ilim onun ruhudur.” tarzında tekrar edilir.

• Ahmet Yesevi’nin,

*“Amel kılmay alim, ilmin basıp
yürgey/bildiği ile amel etmeyen alim, ilmin
üzerine basıp yürüyen kişidir.”* deyişi, Yunus Emre’de;

“Alim midir ol, ilmine lâıyk ameli yok” şeklinde tekrar edilir.

• Ahmet Yesevi’nin,

“Özüng bilmiş, ilming birle amel kılğıl” deyişi, Mevlâna’da;

*“Kendi aslını/özünü bilmen, ilim esaslarını
bilmenden daha iyidir.”* tarzında ifade edilir.

Yunus ise aynı temayı, adeta bir özdeyişe çevirir:

(24) Prof. Dr. Adnan KARAIŞMAİLOĞLU, Ahmet Yesevi’den-Hasan Dede’ye Gönül Erleri, Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri, 12-14 Haziran 1997, Kırıkkale, s.109-114

*“İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsin, bu nice okumaktır?”*

• Ahmet Yesevi’nin,

*“İşking kıldı şeyda mini,
Cümle alem bildi mini,
Kaygum sinsin tüni, küni
Minge sinok kirek sini”*

beyti Yunus Emre’de dilimizden düşmeyen
şu sade, sıcak ifadeye dönüşmüştür.

*“Aşkın aldı benden beni,
Bana seni gerek seni
Ben yanarım dünü günü,
Bana seni, gerek seni” (25)*

Ahmet Yesevi’nin “Hikmet” leri; Mevlâna Celâleddin’in “Mesnevi” si; Yunus emre’nin “Divan” ı; Hacı Bektaş Velî, Hacı Bayram Velî, Aşıkpaşazade ve nice nice himmet/hizmet sahibi incelendiğinde, daha bariz ortaklıklar ortaya çıkacaktır.

Bu müştereklikleri ortaya çıkarıp ilim alemine sunma vazifesi, himmetli eller ve gönüller beklemektedir.

(25) Namık Kemal ZEYBEK, a.g.e., s.35-36

O'NUN İÇİN NE YAPTIK?

Türk Milleti, dilinin, millî kültürünün, saf ve temiz inancının manevî/fikrî temeli Ahmet Yesevi'yi, 2000'lere ulaştığımız ve "Bilgi Toplumu"na doğru adım attığımız bir dönemde, bir vefa örneği olarak yeniden gündeme getirdi.

Sıyasî, maddî menfaat mülâhazalarından uzak; yaşanan hayata ahlâkî istikamet gösteren katıksız, arı müslümanlık anlayışının arayışına girdi..

•
1993 yılı, bu anlayışla ülkemizde "Ahmet Yesevi Yılı" ilân edildi. Bu "Yıl" içerisinde ve takibeden dönemde resmî kurumlar, gö-

nülli/özel kuruluşlar, özellikle üniversiteler düzenledikleri konferans, panel, sempozyum gibi toplantılarla O'nun fikirlerini, millet hayatımızdaki tesirlerini, ahlâkını, din ve hayat anlayışını ülkemizin, insanımızın ve insanlığın önüne aydınlatıcı bir ışık olarak koydular. Yapılan toplantılardaki konuşmalar kitaplarda toplandı, gazete ve dergilerde basıldı, arşivlere girdi.

•

"Ahmet Yesevi Yılı" dolayısıyla ilk, orta, lise, üniversite seviyesinde bazı okullara O'nun adı verildi. Türkiye'de ve Türk dünyasında O'nun adına dernekler, vakıflar, araştırma merkezleri, enstitüler, gençlik teşkilâtları kuruldu.

•

O'nun adına yapılan Türkçe yayınlar üniversitelerin, resmî ve özel kuruluşların kitaplıklarında özel bölümlerde yer aldı. Böylece, Türkiye'de **"Türk dünyası kitaplıkları"** oluşmaya başladı.

•

"Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi"nde okuyan Türkiye'den, Kazakistan'dan, Türk devlet ve topluluklarından 10 bin dolayında öğrenci, 10 ayrı fakültede, ellerindeki bilimsel gergefte Türk dünyasının geleceğini dokuyorlar.

Ahmet Yesevi'nin doğduğu, yaşadığı, yapıcı fikirlerini, uslûp ve tarzını oluşturduğu, talebelerini yetiştirdiği, O'na ve fikirlerine beşiklik etmiş topraklar, özellikle o bilge-velî'yi kutlu bağrında barındıran Türkistan şehri böylece -bu üniversite ile- eski kültür zenginliğine kavuştu.

•

Güzel Türkçemizi O'na borçluyuz. Türk müfekkiresinin mübarek Anadolu'yu ebedî yurt yapmasını; Balkanları aşarak Orta Avrupa'ya ulaşmasını, O'nun sırlı/gizemli öğreticiliğine ve teşkilâtçılığına borçluyuz. İlâhî görevlerle yüklü milletimizin(26) millî kültür dokusu ve oluşumunu O'na borçluyuz. İslâm inancının pratik hayata dönük saf, temiz, aslî yorumunu O'na borçluyuz.

•

Bu borç ödenmez, ödenemez.

Bizim yaptığımız, Türk tarihinin bu ulu kişisine içtenlikli saygımızı göndermektir.

Saygımız O'na; Bağlılığımız O'na; Duamız O'nadır...

(26) "Hak Dini, Kur'an Dili" M. Hamdi Yazır; "Kur'an-ı Kerim'in Meal-i Âlisi", Ömer Nasuhi Bilmen; "Kur'an-ı Kerim'in Çağdaş Tefsiri", M. Celal Yıldırım; El-Maide 54'ün tefsir ve izahı.

"Ahmet Yesevi" adına kuruldu.

*B*u akademik atılımla
-ümit edilir ki-

Türk dünyasının her yanında
aynı "İşbirliği -Güçbirliği" bilinci
gelişecek; yüzlerce yıllık rüya
gerçekleşecek; bu bilim ocağında
yetişen genç beyinler -Ahmet Yesevi
dergâhında pişip olgunlaşan
gönül erleri/erenleri gibi-
kabuk bağlayan Türklük bilincini
-ama bu defa- çağdaş
kolonizatörler olarak,
bulundukları her ülkede/bölgede
temsil edeceklerdir.

İÇİNDEKİLER

HAYATI / 9-13

- Nesebi / 9
- Künyesi / 10
- Öğrenimi / 11
- Muakkipleri / 13

FİKİRLERİ / 16-23

- Metodu / 16
- İlâhi Aşk, İnsanî Kemâl / 19
- Mesajı / 21
- 7 Prensi, 7 İlke / 23

HİZMETİ / 27-31

- Türkçe Şiir Geleneğini Başlattı / 27
- Türk Topluluklarını Bütünleştirdi / 29
- Sade Müslümanlığı Temsil Etti / 31

ESERLERİ / 33-34

- Hikmetler ve Muhtevası / 33
- Risale / 34

TESİRLERİ / 38-40

- Yesevi Erenler Zinciri / 39
- Mevlâna ve Yunus'ta Yesevi İzleri / 40

ONUN İÇİN NE YAPTIK? / 43-45

Ahmet Yesevi
Üniversitesine
Yardım Vakfı
bilig yayınları

Taşkent Cad. 11. Sk. No: 10/2 Bahçelievler - ANKARA
Tel: (312) 213 63 80 - 90 Fax: (312) 212 80 51
E-posta: bilig @ bir.net.tr

Türk Dünyası Bu Kitaplarda

AHMET YESEVİ ÜNİVERSİTESİNE YARDIM YAKFI

bilig
YAYINLARI

MUHITAR AVEZOV
Hrs. Zeynep İsmail
Ahmet Güngör

ALTIN ARIK
Hrs. Mustafa Özgenç
Sözlük ve Görsel Dilbilim ve
Hrs. Ahmet Güngör

**İLMEĞE
YANSIYAN SİR:
HAKKÂDÎM**
Hrs. Sıddık Tunç

**FOLKLOR
YAZILARI**
Hrs. Muhitar Avezov
Hrs. Sıddık Tunç

**ÖASILARIN
TOĞUSINDA**
YÖZELERİN KÖZELERİN
Hrs. Muhitar Avezov

ABAY YOLU
Hrs. Muhitar Avezov
Hrs. Sıddık Tunç
Ahmet Güngör

**ÖZBEKİSTAN
ZİRTILIN KİŞİNDİ**
Hrs. Muhitar Avezov

**HOC A AHMET
YESEVİ**
Hrs. Hoca Ahmet Yesevi
Hrs. Sıddık Tunç

HİKAYELER
Hrs. Muhitar Avezov
Hrs. Zeynep İsmail
Ahmet Güngör

HİKAYELER
Hrs. Muhitar Avezov
Hrs. Zeynep İsmail
Ahmet Güngör

GÖROĞLU

Türkmen Halk Destanı, 8 Cilt Dilbilim ve Tarihî Dilbilim ve
1997 Uluslararası Akademik Ödülü

**BAYKAL DAN
BALKAN'A**
Hrs. Rahmetullah Berdimuhamedov

bilig
Hrs. Tunc Dönmez
Sıddık Tunç ve Ahmet Güngör

İletişim Adresi:
A.YESEVİ ÜNİVERSİTESİNE YARDIM YAKFI
Bilgi Yönetimi ve Ticaret İşletmesi
Toskent Cad. 11. Sok. 10/2 Bozorlar/ŞAHKATA
Tel: 0372 213 83 90-90 • Fax: 0372 212 88 51 • e-mail: bilig@bilig.net.tr

Bu görkemli kubbenin altında yatıyor.

*D*ilimizi

O'na borçlu olduğumuz;
Maveraünnehir, Anadolu, Rumeli
ve Balkanlara gönderdiği
iyi yetişmiş, kolonizatör kadrolarla
Türk topluluklarının ve Türk
Coğrafyasının kültürel
bütünlüğünü sağlayan;
Kur'an ve Sünnet temeline dayalı
saptırılmamış, doğru müslümanlık
yorumunu temsil eden
bir ulu kişi, bu görkemli kubbenin
altında yatıyor.